

УДК 340.12

DOI: 10.33098/2078-6670.10.22.16-22

ПРАВО БУТИ ЗАБУТИМ ЯК «НОВЕ ПРАВО» ЛЮДИНИ У ДІДЖИТАЛІЗОВАНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Вовк Вікторія Миколаївна,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри теорії та історії держави і права
Хмельницького університету управління і права
імені Леоніда Юзькова,
вул. Народного Ополчення, 7, 03151, м.Київ, Україна,
e-mail: korvsinstar@ukr.net
ORCID: 0000-0002-0588-2095

Олійник Уляна Миколаївна,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права
Хмельницького університету управління і права
імені Леоніда Юзькова,
вул. Кам'янецька, 84, 29000, м. Хмельницький, Україна,
e-mail: uljanka2009@ukr.net
ORCID: 0000-0002-7846-6842

Мета. Метою дослідження є осмислення та виділення ключових моментів явища «нових прав» людини, зокрема права бути забутим. **Методика** дослідження представлена сукупністю філософських та загальнонаукових методів. Визначальними є метод діалектики, порівняльний та герменевтичний, а також соціокультурний та аксіологічний підходи. **Результати.** Показано, що ХХ і ХХІ століття мають багатий дослідницький досвід в розумінні феномену прав людини, але це не дає підстав для твердження про те, що людство має кінцеву і завершену концепцію прав людини. Доводиться, що перелік прав людини є незамкненою системою, яка поповнюється новими правами, поява яких детермінована актуальними соціокультурними чинниками. Такими чинниками «нових прав» людини на сучасному етапі розвитку людства є швидкий розвиток інформаційних технологій (ІТ), мережі Інтернет, наслідки четвертої промислової революції та специфіка постіндустріального суспільства. В статті особлива увага приділена «праву бути забутим», яке сьогодні є неоднозначним за змістовним наповненням та не має чіткого механізму забезпечення і захисту, попри те, що є дієвим на території ЄС. **Наукова новизна.** В роботі доводиться, що «право бути забутим» за своїм змістом є близьким до права захисту особистого і приватного життя людини, а за своїми ідейно-ціннісними засновками – з толерантністю. **Практична значимість.** Результати дослідження можуть бути використані у подальших філософсько- та теоретико-правових наукових розвідках, підготовці спецкурсів.

Ключові слова: права людини, «нові права», діджиталізація, інформаційне суспільство, четверта промислова революція, толерантність.

Victoria Vovk,

*Doctor of Science of Law, Associate Professor, Professor of the Department of Theory and History of State and Law at the Khmelnytsky University of Management and Law named after Leonid Yuzkov, Kyiv, street People's Militia, 7, 03151, Ukraine
e-mail: korusinstar@ukr.net*

Ulyana Olijnyk,

*Ph.D. in Law, of the Department of Theory and History of State and Law at the Khmelnytsky University of Management and Law named after Leonid Yuzkov, Khmelnytsky, street Kamyanets'ka, 84, 29000, Ukraine,
e-mail: uljanka2009@ukr.net*

THE RIGHT TO BE FORGOTTEN AS A "NEW RIGHT" OF MAN IN TO THE DIGITALIZED SOCIETY

The purpose of the study is to comprehend and highlight the key ones moments of the phenomenon of "new human rights", in particular the right to be forgotten. **Method.** The research methodology is a set of philosophical and general scientific methods. Determinants are the method of dialectics, comparative and hermeneutic, as well as sociocultural and axiological approaches. **Results.** It is shown that the twentieth and twenty-first centuries have a rich research experience in understanding the phenomenon of human rights, but it does not ground for claiming that humanity has a finite and complete human rights concept. It turns out that the list of human rights is there an open system that is supplemented by new rights that are determined by socio-cultural factors. Such factors of "new human rights" on the current stage of human progress are the rapid development of information technologies (IT), the Internet, the consequences of the fourth industrial revolution and the specifics of post-industrial society. The article pays special attention to the "right to be forgotten", which today is ambiguous for meaningful content and does not have a clear mechanism for ensuring and protecting, despite being effective in the EU. **Scientific novelty.** In the article, it turns out that the "right to be forgotten" in its content is close to the law protection of personal and private life, and by their ideological values – with tolerance. **Practical significance.** The results of the study can be used in further philosophical and theoretical and legal scientific research, preparation of special courses.

Key words: human rights, "new rights", digitalization, information society, the fourth industrial revolution, tolerance.

Постановка проблеми. Поняття «нові права людини» є продуктом сучасності. Поняттям «нові права» охоплюється широкий спектр прав людини, які були невідомі попереднім періодам розвитку людства, а також їх органічний зв'язок з четвертою промисловою революцією (розвиток нанотехнологій, бодімомодифікаційних практик і швидкий розвиток інформаційних технологій). В силу саме цього широкого переліку «нових прав», який до речі не є замкненою системою), в межах цієї статті зупинимося на правах, пов'язаних з інформаційними технологіями та мережею Інтернет.

Аналіз останніх досліджень. Заявлена тема є новою для наукової спільноти, а тому її наукові розробки є поодинокими. Попри це, слід зазначити, що право бути забутим опрацьовувалося такими авторами як: О. Довгань, Т. Гордієнко, О. Золотар та ін.

Постановка завдання. Метою дослідження є з'ясування специфіки «нових прав» людини та права на забуття як одного з них.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування нових прав людини є закономірним процесом, оскільки їх поява детермінована контурами нового світового устрою. Цей новий світоустрій ще називають постіндустріальним наслідком гуманітарно-технологічної революції, яка характеризується синхронністю у розвитку науки, технологій і культури, які зорієнтовані на задоволення потреб сучасної людини. На сьогодні панує думка про те, що основою постіндустріального світоустрою є конвергентні технології [2], під якими розуміється комбінація чотирьох областей науки і технологій: а) нанотехнології та нанонауки; б) біотехнології та біомедицини, включно з генною інженерією; в) інформаційні технології, включаючи новітній комп'ютинг і нові засоби комунікації; д) когнітивні науки, в тому числі когнітивні нейронауки [9, с. 2–15].

У світлі зазначеного варто нагадати пророчі слова Е. Тоффлера: «Ми мчимо до цілком іншої структури влади, яка створює світ, що розділений не на дві, а на три чітко визначені та такі, що контрастують і конкурують, цивілізації. Першу з них символізує мотика, другу – конвеєрна стрічка, третю – комп'ютер. Змініть усі ці соціальні, технологічні і культурні елементи одночасно – і ви одержите не перехід, а перетворення; не просто нове суспільство, але початок – як мінімум повністю нової цивілізації» [6, с. 51].

І ця нова цивілізація ще поки постає як невідомість, тому щодо неї багато страхів і нерозуміння, а спроба розгляду перспектив розвитку цифрових технологій приводить до усвідомлення низки ризиків і негативних наслідків досягнень четвертої промислової революції (IR-4), найважливішими серед яких є:

- підкорення людини штучному інтелектові;
- позбавлення людини права на особистий простір і приватне життя;
- деградація людини за рахунок зниження інтелектуального і фізичного навантаження;
- тоталітарна система управління і тотальний контроль за людьми [2];
- зміна типу мислення (з лінійного на кліпове).

Ми далекі від оцінювання суспільних змін, світоглядно-ціннісних орієнтацій в системі координат «добре-погано». Йдеться про спробу осмислення тих процесів, які є на сучасному етапі розвитку людства та прав людини на тлі цих кардинальних змін, оскільки власне на зламі XX і XXI століття інформаційні трансформації зачепили усі сфери життєдіяльності суспільства (політику, право, державне управління, комунікативні практики, міжнародні відносини, освіту і культуру). Оскільки «людина в інформаційному суспільстві стикається з небезпеками і загрозами абсолютно нового порядку й якості. Здавалося б, класичні права і свободи набувають нового розуміння. Інформаційне середовище не співпадає зі звичною для суспільства часово-просторовою конфігурацією; норми, розроблені для врегулювання відносин (в реальному) суспільстві, не завжди адаптуються до віртуальної реальності» [11]. Віртуальний світ сьогодні є майданчиком для самореалізації і самовираження, але водночас він є ареною можливих махінацій і шахрайства, в ньому є можливість заробляти гроші, але немає податків, є робота, але немає норм, які б захищали соціальні права, є крадіжки віртуальних товарів та об'єктів, але немає органів переслідування [11].

Тотальна «інформатизація» суспільства як виклик сьогодення породила нові види прав людини та стала поштовхом для захисту цих прав у нових соціальних умовах. Світове співтовариство, визнаючи високий політико-правовий потенціал Загальної декларації прав людини, прийшло до висновку про те, що ці права мають бути реалізованими в

умовах інформаційної епохи та бути під захистом держави і суспільства незалежно від розвитку технологій [10].

В своїй статті «Права людини – від епохи Просвітництва до інформаційного суспільства» О. Золотар вказує на те, що сучасне інформаційне суспільство є контекстом формування нової загрози права людини на безпеку. Йдеться про інформаційну дискримінацію, яка має декілька значень: 1) поділ людей на дві групи за критерієм доступності до інформації; 2) «digital divide» – цифровий розрив або цифрова прірва. Вперше це поняття з'явилося у 1995 році у звіті Міністерства торгівлі США про доступ громадян до Інтернету і комп'ютерів. Суть цього явища зводиться до того, що люди поділяються на дві нерівнозначні групи, на підключених до Інтернет-мережі користувачів і людей, які не мають таких цивілізаційно-технічних вигод [11].

«Нові права» людини в європейському правовому просторі ґрунтуються на положеннях Європейської конвенції про захист прав людини, Хартії основних прав ЄС та інших документів, які розширили права людини географічно – зробили їх актуальними за межами національних держав. У низці міжнародних документів закріплюється «право на Інтернет». Прикладами таких нормативних документів є Декларація ОБСЄ від 28.05.2003 р. (4 принцип), доповідь Спеціального доповідача по праву на заохочення і свободу думки та їх поширення «Про свободу комунікації в Інтернеті» 66/290 от 10.08.2011 р. (п. 45–75). Цікавою, з цієї точки зору, є «Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства: рекомендації країн «вісімки» про принципи і напрямки розвитку інформаційного суспільства», в положеннях якої закріплено, що усі повсюди, без винятку повинні мати можливість користуватися перевагами глобального інформаційного суспільства, а стійкість глобального інформаційного суспільства має засновуватися на демократичних цінностях, які стимулюють розвиток людини. Такими цінностями визначено: вільний обмін інформацією і знаннями, взаємна терпимість і повага до особливостей інших людей [3].

Неповний перелік «нових» прав людини в інформаційному суспільстві може бути представлений так: право на публікацію цифрових творів, право на використання комп'ютерів та інших електронних пристроїв, вільний доступ до Інтернет-мережі; право цифрових грошей і цифрових спорів; право доступу до даних та захисту особистих даних [7]; право бути забутим.

Зупинимося більш детально на праві бути забутим. «Право бути забути» («right to be forgotten») сьогодні є неоднозначним та дискусійним як за сутнісним наповненням, так і за механізмом забезпечення. В юридичній літературі це право позначається як «право на забуття», «право забувати», «право на видалення інформації», «право на стирання» тощо. А його сутність умовно може бути сформульована як надання особі можливості вимагати видалення, знищення незаконно оброблених персональних даних з мережі Інтернет. Це право вперше було артикульоване у рішенні ЄСПЛ від 13. 05. 2014 року (Google Spain SL, Google Inc. v Agencia Española de Protección de Datos (AEPD), Mario Costeja González). Воно дозволяє особі вимагати від надавача послуг видалення інформації про неї (особисті дані, пости, фотографії, інформацію в соціальних мережах, посилання на веб-сторінки, опубліковані третіми особами і які містять інформацію про цю людину) в будь-який момент, за винятком випадків, коли відповідно до законодавства вона має там залишатися (п. 53, 92–96, висновок, п. 3). Варто зазначити, що кожний з нас має таке щодо результатів пошуку, навіть якщо інформація на цих сторінках є законною. На сьогодні право бути забутим або право на видалення інформації закріплене в статті 17 Регламенту ЄС 2016/679 Європейського парламенту і Ради від 27.04. 2016 р. про захист

осіб щодо обробки особистих даних і про вільне переміщення таких даних. Стаття 17 «Right to erasure (right to be forgotten)», назва якої перекладається як «право на стирання (право бути забутим)», доповнюється статтею 21 «Right to object» – «Право подавати заперечення». Загальний регламент захисту даних (GDPR) передбачає, що суб'єкт даних має право одержати від контролера стирання персональних даних, які стосуються цього суб'єкта, без будь-яких невинуватих затримок, а контролер зобов'язаний це зробити. Сьогодні відповідно до законодавства ЄС Google не повинен застосовувати європейське право бути забутим по всьому світу, оскільки законне право бути забутим застосовується лише в межах кордонів держав-членів [4]. Такі зміни у законодавстві ЄС щодо захисту даних у Європі є революційними за своїм значенням та наслідками, що дає підстави деяким авторам розглядати їх як «коперніканський переворот» у частині захисту прав людини [8, с. 47].

Враховуючи стрімкий розвиток інформаційних технологій, у 2010 році офіційно було визнано французьку «Хартію про право на забуття». Прикметним є те, що Франція вважається першою серед європейських держав, уряд якої зробив спробу вбудувати концепцію права на забуття в Інтернеті до національної системи права, визначивши такі «головні завдання ініціативи – пояснити користувачам, на які ризики вони наражаються, даючи доступ до своєї персональної інформації в Мережі; сприяти захисту даних і запровадженню «права бути забутим» як на національному рівні, так і на рівні ЄС». Французьку Хартію про право на забуття підписали Microsoft, Skyblog та низка інших компаній [1]. На вимогу часу пошуковик Google навіть створив сервер, на якому громадяни ЄС можуть залишати заявку на видалення з результатів пошуку інформації, яка може шкодити їх репутації (<https://transparencyreport.google.com/eu-privacy/overview>). Станом на 1 вересня 2020 року було подано 963 791 запит на видалення з 781 282 посилань. Загальна кількість позитивних розглядів таких звернень – 53,5%. Google навів перелік доменів, URL-адреси з яких він найчастіше видаляє з результатів пошуку, це наступні домени: www.facebook.com, profileengine.com та twitter.com та інші.

Висновки. З одного боку, право бути забутим є захистом особи власного особистого і приватного життя. Попри те, що людина є соціальною істотою, особисте життя для неї є необхідною умовою комфортного і повноцінного життя. Різні реаліті-шоу «за склом» і є саме шоу, а не повсякденним життям кожної людини. З іншого, це право свідчить про толерантне ставлення до Іншого, його вчинків та вибору життєвої стратегії (звичайно ж, за винятком тих випадків, які класифікуються як соціально небезпечні).

На нашу думку право бути забутим, з філософсько-правового погляду, є неоднозначним в силу своєї соціокультурної обумовленості та пов'язаністю з правом на приватне й особисте життя, а також з толерантністю як сучасною цінністю (а аспекти права на помилку).

Список використаних джерел

1. Гордієнко Т. «Право на забуття» – що це таке й чому про нього варто знати? URL: https://ms.detector.media/trends/1411978127/pravo_na_zabuttya_scho_tse_take_y_chomu_pro_nogo_varto_znat
2. Иванов В. В. Контуры нового мирового уклада. *Философские науки*. 2020. 63(5). С. 7-27. URL: <https://doi.org/10.30727/0235-1188-2020-63-5-7-27>
3. Окинавская хартия глобального информационного общества: рекомендации стран «восьмерки» о принципах и направлениях развития информационного общества, Окинава, 22 июля 2000 г. *Дипломатический вестник*. 2000. № 8. С. 51–56.

4. Право быть забытым. URL: <https://lumos.lv/ru/right-to-be-forgotten-gdpr-data-protection/>
5. Сумченко С. В. Конвергентні технології: філософські аспекти осмислення. *Філософія науки: традиції та інновації*. 2017. № 1 (15). С. 91-99.
6. Тоффлер Э. Война и антивойна: что такое война и как с ней бороться. Как выжить на рассвете XXI века. М.: АСТ: Транзиткнига, 2005.
7. Чернышева Ю.А. Права человека в условиях цифровизации общества. *Психология и право*. 2019. Том 9. № 4. С. 90–102. URL: [doi:10.17759/psylaw.2019090407](https://doi.org/10.17759/psylaw.2019090407)
8. Kołodziejczyk M. Right to be forgotten as one of key principles of the EU Data Protection Law Reform. *Visegrad journal on human rights*. 2016. 1/2. Pp. 40-48. URL: http://vjhr.sk/archive/2016_1_2/all.pdf
9. Roco M., Bainbridge W. *Converging Technologies for Improving Human Performance: Nanotechnology, Biotechnology, Information Technology and Cognitive Science*. Arlington: National Science Foundation, 2004. 468 p.
10. UN General Assembly Resolution (Резолюція Генеральної Ассамблеї ООН) 217 А (III) от 10 декабря 1948 г., Материалы ЮНЕСКО об информационном обществе. ЮНЕСКО, 2003.
11. Zolotar O. Права человека – от эпохи просвещения до информационного общества. *Studia nad Autorytaryzmem i Totalitaryzmem*. 2017. № 38/3. Ss. 7-20.

References

1. Gordienko T. «Pravo na zabuttia» – shcho tse take y chomu pro noho varto znaty? [«The right to forget» – what is it and why you should know about it?] Retrieved from: https://ms.detector.media/trends/1411978127/pravo_na_zabuttia_scho_tse_take_y_chomu_pro_nogo_varto_znat. (in Ukraine)
2. Ivanov, V.V. (2020). Kontury novogo mirovogo uklada [Outlines of a New World Order]. *Russian Journal of Philosophical Sciences*, 63(5), 7-27. (in Russian). <https://doi.org/10.30727/0235-1188-2020-63-5-7-27>
3. The Okinawa Charter for the Global Information Society: Recommendations of the G8 Countries on the Principles and Directions of the Information Society, Okinawa, July 22, 2000. *Diplomatic Bulletin*, 2000, 8. С. 51–56. (in Russian)
4. The right to be forgotten. Retrieved from: <https://lumos.lv/ru/right-to-be-forgotten-gdpr-data-protection/> (in Russian)
5. Sumchenko, S.V (2017). Konverhentni tekhnolohii: filosofski aspekty osmyslennia. [Convergent technologies: philosophical aspects of comprehension]. *Philosophy of science: traditions and innovations*, 1 (15), 91-99. (in Ukraine)
6. Toffler, A. & Toffler H. (2005). *Voyna i antivoyna: chto takoe voyna i kak s ney borotsya. Kak vyjiti na rassvete XXI veka* [War and Anti-War: Survival at the Dawn of the 21st Century]. Moscow: AST, Tranzitkniga. (in Russian)
7. Chernyshova, Yu. (2019). Prava cheloveka v usloviyah tsifrovizatsii obschestva [Human rights in the digitalization of society]. *Psychology and Law*. Ю.А. Vol. 9, 4, 90–102. (in Russian). [doi:10.17759/psylaw.2019090407](https://doi.org/10.17759/psylaw.2019090407). (in Russian)
8. Kołodziejczyk, M. (2016). Right to be forgotten as one of key principles of the EU Data Protection Law Reform. *Visegrad journal on human rights*, 1/2, p. 40-48. Retrieved from: http://vjhr.sk/archive/2016_1_2/all.pdf

9. Roco M., Bainbridge, W. (2004). *Converging Technologies for Improving Human Performance: Nanotechnology, Biotechnology, Information Technology and Cognitive Science*. Arlington : National Science Foundation.

10. UN General Assembly Resolution 217 A (III) (of December 10, 1948). *Materialy YUNESKO ob informatsionnom obschestve*. YUNESKO, 2003.

11. Zolotar, O. (2017). Prava cheloveka – ot epohi prosvescheniya do informatsionnogo obschestva. [Human rights – from the Enlightenment to the Information Society]. *Acta Universitatis Wratislavenensis № 3777, Studia nad Autorytaryzmem i Totalitaryzmem*, 38/3, 7–20. (in Russian)

*Стаття: надійшла до редакції 25.11.2020
прийнята до друку 07.12.2020*

*The article: is received 25.11.2020
is accepted 07.12.2020*

